

AİLE REİSİ OLARAK HZ.MUHAMMED (A.S)

Mehmet KAPUKAYA

I- Konunun Plânı

A- Hz. Muhammed (a.s)'ın Aile İçindeki Örnek Davranışları

B- Evlilik ve Aile Hayatı

C- O'nun Nazarında Ailenin Önemi

D- Bir Eş ve Baba olarak Hz. Peygamber (a.s)

E- Hz. Muhammed'in Örnek yaşantısı

II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya ailenin önemine ve kudsiyetine vurgu yapılarak başlanır.Hz. Peygamber (a.s)'ın aileye verdiği önem anlatılarak O'nun aile yaşantısından örnek kesitlere yer verilir.Her konuda örnek bir rehber olan Hz. Muhammed (a.s)'ın aile hayatındaki uygulamalarında, topluma verdiği mesajın iyi algılanması gerektiğine dikkat çekilerek konu özetlenir.

III- Konunun Özet Sunumu

İslam dini, aileyi yaratılıştan itibaren varolan, insanlığın en eski ve en köklü kurumu olarak kabul etmiş; bütün insanlığın, bu saygın kurum sayesinde neşv-u nema bulduğunu bildirmiştir. Bu birlikteliğe bütün insanlık tarihinde rastlanmamış olup, aile bugün dahi, önemini korumaktadır.

Kur'an-ı Kerim aile hayatını, karşılıklı anlayış, saygı, sevgi ve olgunlukla yürütülebilecek insani bir müessese saydığından, aile fertlerinin hak ve görevlerini tam olarak yerine getirebilmeleri için, aile bireylerinde temel insani ve ahlaki erdemlerin oluşmasını, kişilerin Allah'tan çekinir, kuldan utanır bir sorumluluk bilincine ulaşmasını, aile müessesesinin sağlam kurulması ve iyi işlemesi için vazgeçilmez bir ön şart olarak belirlemiştir.

Hz. Peygamber yirmi beş yaşına kadar, hemşehrileri arasında iffetli, şerefli ve namuslu bir şahsiyet olarak tanınıyordu. Yirmi beş yaşında iken, kendisinden yaşça büyük ve iki defa evlenip dul kalmış olan Hz. Hatice ile evlenmiş; onunla uzun yıllar mutlu bir hayat geçirmiştir. Hz. Peygamber'in, Hz. Hatice ile beraberliğinde göze çarpan en önemli husus, sıcak bir dostluk ve arkadaşlıktır.

Hız. Peygamber, Allah'tan aldığı vahyi, gelip ilk defa O'na anlatmış ve O'nunla paylaşmıştır. Hız. Hatice de kendisini anlayış ve olgunlukla karşılamıştır. Hız. Hatice'nin vefat ettiği yıl, Rasul-i Ekrem'in en çok üzüldüğü yıl olarak "hüzün yılı" tabiriyle anılmıştır. Hız. Peygamber, onun sağlığında başka bir kadınla evlenmemiştir. Halbuki, o dönemin örf ve adetleri, çok kadınla evliliğe müsaitti. Hız. Hatice'nin vefatından sonra, O'nun aziz hatırasına saygı duyarak, yaklaşık iki buçuk yıl yalnız ve bekar olarak yaşadktan sonra Sevde bint-i Zem'a ile evlenmiştir.

Hız. Peygamber, Hız. Hatice'ye olan saygısını, onun sağlığında olduğu gibi, vefatından sonra da unutmamış, her fırsatta onu sevgi ve saygı ile anmıştır. Yine O'nun hatırasını andığı bir günde; Hız. Aişe:

"O yaşlı kadını ne diye anıp duruyorsun? Allah onun yerine sana daha iyisini verdi" deyince; Peygamberimiz buna tepki göstermiş ve:

"Allah bana ondan daha hayırlısını vermedi. O, hiç kimsenin kabul etmediği bir zamanda bana iman etti, herkesin beni yalanladığı bir zamanda O beni tasdik etti, kimsenin bana bir şey vermediği esnada; O, malını benim için harcadı ve kimsenin çocuk vermediği bir dönemde O, bana çocuk verdi" diye cevap vermiştir.¹

Sevgili Peygamberimiz (a.s)' birçok hadislerinde, ailenin önemine işaret etmiş ve ailenin bir huzur yeri olduğunu belirtmiştir. O, aile reisi olarak bir müslümanın aile fertlerine nasıl davranması gerektiğini emir ve tavsiyeleriyle ifade ettiği gibi, bizzat kendi uygulamaları ile de örnek olmuştur.

O'nun, iman, ahlâk ve aile fertlerine yumuşak davranma arasında kurduğu bağlantıyı dile getiren şu sözü çok manidardır:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخَيْرُهُمْ خَيْرُهُمْ لِنِسَائِهِمْ

"Mü'minlerin iman bakımından en mükemmel olanı, onların ahlak bakımından en güzel olanlarıdır, onların en hayırlıları da aile fertlerine karşı hayırla muamelede bulunanlarıdır."²

İnsanın üzerinde hakkı olan kişilerin başında aile fertleri gelmektedir. Kişinin sevincini ve üzüntüsünü ilk önce paylaştığı kimseler aile fertleridir.

1 Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI/117-118.

2 Ahmed b. Hanbel, Müsned, II/250.

Sevgili Peygamberimiz örnek aile reisi idi. Hanımlarına ve çocuklarına karşı görevlerini en iyi şekilde yerine getirirdi. O'nun evi örnek bir evdi, hanesinde her zaman burcu burcu mutluluk kokardı.

Hız. Peygamber (a.s)'ın aile hayatı ve aile içindeki davranışları, taşıdığı özellikler nedeniyle, maddi alanda olduğu kadar, manevi alanda da örnek konumdadır. O'nun aile hayatında uyguladığı prensipler, her dönemde önemini kaybetmeden varlığını sürdürmüştür. Toplumların en küçük ünitesi olan ailenin mutlu ve huzurlu olmasının, toplumun huzurunu sağlayacağı gerçeğini, en güzel örnekleriyle Hız. Peygamber'in aile hayatında görmek mümkündür.

IV- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

قَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

“Andolsun, Allah'ın Resülünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.”³

Kur'an-ı Kerim'de Hız. Peygamber'in hanımları ve aile hayatı hakkında bilgi verilmektedir. Eşleri ile aralarında geçen tartışmalarda hem Peygambere ve hem de hanımlarına öğütlerde bulunulmakta ve yol gösterilmektedir. Bunun yanı sıra Hız. Peygamber'in eşlerinin mü'minlerin anneleri oldukları bildirilmekte ve mü'minlerin O'ndan sonra, O'nun eşleriyle asla evlenemeyecekleri belirtilmektedir.

“Peygamber, mü'minlere kendi canlarından daha önce gelir. Onun eşleri de mü'minlerin analarıdır. Aralarında akrabalık bağı olanlar, Allah'ın Kitabına göre, (miras konusunda) birbirleri için (diğer) mü'minlerden ve muhacirlerden daha önceliklidirler. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız başka. Bu (hüküm) Kitap'ta yazılıdır”.⁴

“Ey Peygamber! Hanımlarına de ki, “Eğer dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size mut'a vereyim ve sizi güzelce bırakayım. Eğer Allah'ı, Resülünü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, bilin ki Allah içinizden iyilik yapanlara büyük bir mükafat hazırlamıştır.”⁵

Aile hayatı, evlenme ile başlar. Evlilik eşlerin evlenerek cinsel ihtiyaçlarını karşılamasına, böylece neslin devam ettirilmesine, hem de

3 Ahzab, 33/21

4 Ahzab, 33/6

5 Ahzab, 33/28-29

eşlerin birbirlerine maddî ve manevî destek olarak hayat arkadaşlığı kurmasına vesile olduğundan çok yönlü yarar ve hikmetler taşır.

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.”⁶

V- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

Hz. Peygamber, kadınları erkeklerin şiddetinden korumak için gerekli uyarılarda bulunmuş ve daima onlara hayırla muamelede bulunmayı tavsiye buyurmuşlardır.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

“En hayırlılarınız hanımlarına karşı iyi davrananlarıdır.”⁷

Hz. Peygamber, çeşitli vesilelerle erkeklerin kadınlar üzerinde, kadınların da erkekler üzerinde hakları bulunduğunu söylemiştir. Kadınlar hakkında Allah'tan korkulmasını, onlara haksızlık yapılmamasını istemiştir. Kocasını şikayet için kendisine gelen kadınların sayısı artınca, kadınlara kötü davranışta bulunanların iyi kimseler olmadıklarını söylemiştir.⁸

Peygamberimiz, karı- kocaya karşılıklı sorumluluklar yüklemiştir:

أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ " كُتُّكُمْ رَاعٍ، وَكُتُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا، وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

Abdullah b. Amr, Rasulullah (s.a.s)'i şöyle söylerken işittiğini söylüyor:

“Hepiniz çobansınız ve hepimiz sürüsünden sorumludur. İmam çobandır ve sürüsünden sorumludur. Erkek ailesinin çobanıdır ve aile efradından sorumludur. Kadın kocasının evinin çobanıdır ve ondan

6 Rum, 30/21

7 İbn-i Mace, Sünen, Nikah, 9/50. (I.636.)

8 İbn-i Mace, Sünen, Nikah, 9/3-4 (I. 593-594.)

sorumludur. Hizmetçi efendisinin malının çobanıdır ve onu korumaktan sorumludur."⁹

Bu hadis, aynı zamanda aile içerisinde edep, ahlak, fazilet ve bilgi açısından eğitime de işaret etmektedir. Peygamberimiz de tasvip ettiği veya etmediği durumları açıklamak suretiyle, aile içi eğitimin en güzel örneklerini vermiştir. Diğer yandan Hz. Peygamber, çocuklarını İslami terbiye altında yetiştirmiş, evliliklerinden sonra da onlarla ilgilenmeye devam etmiştir. Bu ilgi, onların birtakım maddi ihtiyaçları yanında, manevi ihtiyaçlarını da kapsamaktadır. Bu konuda kendi çocukları ile daha sonra evlendiği hanımların önceki evliliklerinden olan çocukları arasında bir farkta gözetmemiştir. Onlara da aynı sevgi ve şefkati göstermiş, zaman zaman da gerekli uyarılarla onları eğitmiştir. Bir defasında Hz. Peygamber, Ümmü Seleme'nin önceki eşi Ebu Seleme'den olan oğlu Ömer'in yemek yerken tabağın her tarafından yediğini görünce onu:

يَا غُلَامُ سَمِّ اللَّهَ، وَكُلْ بِيَمِينِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ . فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طِعْمَتِي بَعْدُ.

"Oğul, besmele çek, sağ elinle ye ve hep önünden ye. (Ömer diyor ki:) Bundan sonra bu benim huyum olmuştur."¹⁰

Medine döneminde kızı Fatıma ile damadı Ali'nin evlerine, her gün sabah namazına kalktığı zaman, uğrayıp onları namaza kaldırması,¹¹ O'nun çocuklarının evliliklerinden sonra bile eğitimlerine verdiği önemi göstermesi açısından son derece önemlidir.

Hz. Peygamber'e Medine hayatı boyunca on yıl hizmet eden ve O'nun aile hayatını en iyi bilenlerden biri olan Enes b. Malik şöyle der: "Çoluk-çocuğuna ve aile fertlerine karşı Hz.Peygamber'den daha şefkatli olan bir kimse görmedim."¹²

Hz. Peygamber, evinde bulunan hizmetçi ve işçilere son derece şefkat ve merhametle muamele eder, hiçbir zaman onları incitecek söz ve davranışta bulunmazlardı. Hz. Enes bu konuda şöyle der:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ خَدَمْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ وَاللَّهِ مَا قَالَ لِي أَقًّا . قَطُّ وَلَا قَالَ لِي لَشَيْءٍ لَمْ فَعَلْتَ كَذَا وَهَلَّا فَعَلْتَ كَذَا

9 Buhari, Sahih, Cum'a, 11/11.(I. 215.)

10 Buhari, Sahih, Et'ime, 70/2,3. (VI. 196); Müslim, Sahih, Eşribe, 36/108. (II. 1599)

11 Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/259

12 Tirmizi, Sünen, Birr ve's-Sıla, 25/69, (IV/368

"Rasul-i Ekrem'e on yıl hizmet ettim. Allah'a yemin ederim ki, bana hiçbir zaman 'öf' demedi. Herhangi bir şey için de bana: "Bunu niçin böyle yaptın? Şöyle yapsaydın ya" dememiştir.¹³

Hız. Peygamber, bir baba olarak, çocuklarının sevinçleriyle sevinmiş, üzüntüleriyle üzölmüştür. Büyük kızı Zeyneb'in kocası Ebu'l-As, Bedir Harbi'nde müşrikler safında savaşa katılmış ve müslümanlara esir düşmüştü. Fidyeye karşılığında esirlerin serbest bırakılması esnasında Ebu'l-As, hanımının bir gerdanlığını vermek suretiyle serbest kalmak istemişti. Hız. Peygamber, Hız. Hatice'nin evlilik hediyesi olarak kızına verdiği bu gerdanlığı görünce çok üzölmüş ve ashabına: "İsterseniz bunu alır, isterseniz geri verirsiniz" demişti.

Peygamberimizin çok üzöldüğünü gören ashabı da bu gerdanlığı hemen kendisine iade etmişlerdi. Daha sonra Hız. Peygamber, Ebu'l-As'dan kızını Medine'ye getirmesini istemiş, o da verdiği söz üzerine Zeyneb'i Rasulullah'a getirmişti. Kızının kendi yanına gelmesine sevinen Hız. Peygamber, bu konuda Ebu'l-As'ı takdir etmiştir. Aynı şekilde kızı Rukiyye, kocası ile Habeşistan'a hicret ettikten sonra, Peygamberimiz, uzun süre O'ndan haber alamaması nedeniyle üzölmüş, bir kadının onları gördüğünü ve iyi olduklarını haber vermesi üzerine de sevinmiştir.

Yine diğere kızı Ümmü Gülsüm'ün kabri başında göz yaşları dökmüştür. Diğere kızı Fatıma, damadı Ali ile torunları Hasan ve Hüseyin hakkında buna benzer birçok örneğı, tarih ve hadis kaynaklarında görmek mümkündür.¹⁴

VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

1-A. H. BERKİ, O. KESKİOĞLU, Hız. Muhammed ve Hayatı, D.İ.B.yay. Ankara 1991

2- Doç. Dr. İbrahim SARIÇAM, Hız. Peygamber'in Çağımıza Mesajları, T.D.V. yay. Ankara, 2000

3- Dr. M. Bahaüddin VAROL, Hız. Muhammed'in Ailesi ve Yakın Akrabaları İle İlişkileri (Makale), Diyanet İlmî Dergi, Özel Sayı 2000, 149-160.

4- Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL, Alemlere Rahmet Hız. Muhammed, T.D.V. yay. Ankara 1994

13 Müslim, Sahih, Fazail, 43/51. (П. 1804)

14 Dr. M. Bahaüddin VAROL, Hız. Muhammed'in Ailesi ve Yakın Akrabaları İle İlişkileri (Makale), Diyanet İlmî Dergi, Özel Sayı 2000, s. 149-160.